

Säkerhetshandledning för kanotföreningar

Svenska Kanotförbundet | 2024-06-30

En handledning som hjälper föreningen
att skapa trygga aktiviteter

Innehåll

Bakgrund	3
Lagar och regler	3
Sjötrafikförordningen	3
Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om sjövägsregler	3
Sjölagen	3
Produktsäkerhetslagen	4
Varför har lagen kommit till?	4
Vem ska lagen skydda?	4
Vilka är skyldiga att tillämpa lagen?	4
Går det att friskriva sig från ansvar?	4
Exempel på när lagen ska tillämpas	5
Vad kräver produktsäkerhetslagen?	6
Vad händer om man struntar i lagen?	6
Rekommendationer	7
Säkerhetsplan	7
Att skriva säkerhetsplanen	7
Mall för Säkerhetsplan	8
Försäkringar	8
Referensmateriel	8
Konsumentverkets "Vägledning till Systematiskt säkerhetsarbete för konsumenttjänster"	8

Bakgrund

Denna säkerhetshandledning är framtagen för att underlätta kanotföreningarnas säkerhetsarbete och är ett stöd för föreningen att skriva och följa upp sina säkerhetsplaner.

I denna handledning sammanfattas även regler och råd som hör till att bedriva en trygg och säker verksamhet.

Det är framför allt Produktsäkerhetslagen (PSL), som beskrivs närmare nedan, som reglerar kanotföreningars verksamhet. Det finns inget lagstadgat krav i denna att man måste använda en säkerhetsplan, men Konsumentverket rekommenderar det. En säkerhetsplan är även ett bra sätt att främja säker paddling, förebygga olyckor och vara väl förberedd om en olycka inträffar.

Svenska Kanotförbundet (SKF) har tagit fram denna säkerhetshandledning som stöd för kanotföreningar och kanotcentraler att göra sina egna säkerhetsplaner.

Lagar och regler

Här beskrivs de förordningar som närmast påverkar den verksamhet som bedrivs i en kanotklubb. Olyckor i samband med paddling där någon ställts till svars är mycket ovanliga och det finns därmed mycket lite vägledande praxis med koppling till dessa förordningar. Olyckor har lett till nya regler, som i fallet med försränningsolyckan i Råneå som ledde fram till förskriften TSFS 2021:126, vilken reglerar kommersiell paddling i fors.

Sjötrafikförordningen

Sjötrafikförordningen (1986:300) reglerar färd på vatten. Här framgår bland annat att Transportstyrelsen skall ta fram en svensk översättning av sjövägsreglerna.

Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om sjövägsregler

Dessa föreskrifter (TSFS 2009:44) är den svenska översättningen och anpassningen av de internationella sjövägsreglerna. De beskriver väjningsregler till sjöss, och även ljus och ljudsignaler. Här finns också de svenska undantagen för våra inre vatten.

Sjölagen

Sjölagen (1994:1009) reglerar vem som har ansvar för sjösäkerheten hos ett fartyg, och våra kanoter räknas som sådana. Det är främst befälhavaren som har det, men även redaren, det vill säga kanotföreningen, har ett ansvar för att de fartyg som denne äger är i sjösäkert skick (1 kap 9§, 20 kap, 1§).

Produktsäkerhetslagen

Den lag som tydligast beskriver vad som gäller för organiserade paddlingsaktiviteter är [Produktsäkerhetslagen \(2004:451\)](#).

Varför har lagen kommit till?

Produktsäkerhetslagen (PSL) trädde i kraft 2004 som en direkt konsekvens av ett EU-direktiv (2001/95/EG) om produktsäkerhet. Syftet är att förhindra att varor och tjänster orsakar personskador. EU-direktivet omfattar endast varor, men Sveriges riksdag ansåg att även tjänster skulle tas med i lagen.

Vem ska lagen skydda?

PSL ska skydda konsumenter. Alltså enskilda personer som i rättslig mening anses vara konsumenter och som tillhandahålls paddlingstjänster av företag, organisationer eller föreningar. En tjänst behöver inte kosta pengar för att det ska föreligga ett konsumentförhållande, den kan vara gratis.

Vilka är skyldiga att tillämpa lagen?

Företag

Alla som bedriver näringsverksamhet som är relaterad till paddling. Till exempel paddlingsinstruktörer, kanotcentraler, tillverkare/försäljare av utrustning, researrangörer, med mera.

Kanotklubbar

Enligt PSL räknas även föreningar och ideella organisationer som näringsidkare (medlemmarna betalar till exempel medlemsavgift). Men all klubbverksamhet omfattas inte av lagen. Man kan förenklat säga att när det uppstår en situation då en part tillhandahåller en tjänst som utgör näringsverksamhet och den andra parten i juridisk mening kan räknas som en konsument, då träder lagen in. Ibland kan det vara svårt med gränsdragningen. Det finns inga klara definitioner av vad som utgör "tjänst" och "näringsverksamhet" inom paddlingens område. Under rubriken "Exempel på när lagen ska tillämpas?" nedan ger vi några exempel på när lagen gäller eller inte.

Enskilda paddlare

Enskilda paddlare har inget ansvar enligt PSL. Om du som privatperson och klubbmedlem introducerar paddling för en kompis, ordnar en gratis paddelträff för dina kamrater eller bara åker och paddlar tillsammans med någon gäller inte lagen.

Går det att friskriva sig från ansvar?

Nej, lagar som ska skydda konsumenter är tvingande. Om en juridisk eller fysisk person omfattas av produktsäkerhetslagen kan denne inte friskriva sig från ansvar.

Exempel på när lagen ska tillämpas

Paddelträffar

En paddelträff, organiserad av en klubb, som endast går ut på att man träffas och paddlar omfattas inte av lagen. Men om klubben håller kurser, ställer upp med personer som instruerar, anvisar eller arrangerar paddling i mer uppstyrd form, då gäller lagen.

Det är viktigt att vara tydlig med syftet, vem träffen är ägnad för och vad klubben erbjuder. SKF råder kanotklubbar att informera om vad som gäller för varje evenemang. Beskriv vilka inslag som klubben står för och vad som förväntas av deltagarna i fråga om kompetens, utrustning, förberedelser, med mera. Informera om att oorganiserad paddling sker under eget ansvar.

Tävlingar

Ja, tävlingar omfattas av lagen, även om de arrangeras på lokal nivå och endast riktar sig till klubbmedlemmar. Men en enkel tävling på lek mellan kompisar, utan någon konkret arrangör, omfattas inte av lagen.

Kurser och utbildningar

Ja, lagen gäller vid kurser och utbildningar som tillhandahålls av klubbar eller instruktörer. Även prova på-kurser, då deltagarna kanske saknar förkunskaper och egen utrustning, omfattas av PSL.

"Kompispaddling"

Nej. Om du tar med en kompis till klubblokalen eller bryggan för att lära ut eller låta kompisen testa paddling gratis, så omfattas det inte av PSL. Det kan vara mer svårbedömt om du samtidigt är instruktör på klubben eller har ett eget företag som säljer paddelkurser. Se till att kompiserna är väl införstådda med att det inte rör sig om en regelrätt kurs och att han/hon inte är en elev.

Klubbresor och lägerverksamhet

Här gäller samma sak som vid paddelträffar. Om en klubb arrangerar en resa eller ett läger som går ut på att man bara paddlar tillsammans gäller inte lagen. Men om klubben ordnar aktiviteter kan PSL gälla. Exempelvis om klubben håller kurser, anvisar en bana eller tur, ställer upp med personer som instruerar, leder turer, gör vägval, tar ansvaret för barn och så vidare.

Utlåning/uthyrning av utrustning

Ja. En klubb eller instruktör har ansvar för att själva utrustningen är säker samt att informera om hur den används. Men om användaren ändå nyttjar utrustningen felaktigt, trots god information, bär klubben/instruktören inget ansvar enligt PSL.

Banor och Kanotleder

Vad som är acceptabel säkerhet på en paddlingstur är svårt att definiera. Såväl vatten och vindförhållanden förändras konstant. Andra grundläggande faktorer är paddlarens kompetens, utrustning, bedömning och agerande. Det är kombinationen av förhållandena i naturen och med kanotisten och dennes utrustning som säkerheten ställs.

Paddlingen bygger historiskt sett på principen att all paddling sker på eget ansvar. Att bedöma risker och fatta beslut därefter, enligt "färd efter förmåga" är en del av ett förhållningssätt som länge varit etablerat bland paddlare. PSL och Konsumentverket ger stöd åt detta förhållningssätt.

Varken SKF eller kanotklubbar har något rättsligt ansvar för paddling på en viss plats.

Inte heller instruktörer eller de som beskriver turer har ansvar enligt PSL för säkerheten i dessa områden. Däremot är en instruktör, guide eller arrangör skyldig att hålla en hög nivå när det gäller människors hälsa och säkerhet samt att informera kunder om tänkbara risker.

Om du gör en ledbeskrivning, se till att du informerar om paddlingens risker och publicera om möjligt uppgifter som är viktiga för säkerhetsbedömningen på specifika platser.

Vad kräver produktsäkerhetslagen?

Om din eller klubbens verksamhet omfattas av lagen så krävs i korthet följande:

- En vara eller tjänst ska vara säker vid normal eller rimligen förutsebar användning och livslängd. En låg risk är acceptabel om risken är godtagbar med hänsyn till hur varan eller tjänsten används. Fler kriterier finns i lagen.
- I säkerhetsbedömningen ska man bland annat beakta god sed i den berörda branschen och den skyddsnivå som konsumenterna rimligen kan förvänta sig. God sed kan exempelvis vara de grundläggande kunskaper som framgår av kanotförbundets kursnormer gällande säkerhet.
- Du eller klubben ska lämna tydlig information om risker så att konsumenten ska kunna bedöma riskerna. Man måste utan dröjsmål informera om hur skaderisken ska undanröjas, i den omfattning som är skäligen med hänsyn till behovet.

Vad händer om man struntar i lagen?

Konsumentverket har ansvaret för att PSL efterlevs. En näringsidkare eller kanotklubb är skyldig att lämna yttranden, upplysningar och handlingar av värde för myndigheten.

Konsumentverket har rätt att meddela förelägganden eller förbud mot att tillhandahålla en tjänst. Sådana beslut kan kombineras med ett vite. Myndigheten har även rätt att ålägga någon att betala en sanktionsavgift. Konsumentverkets beslut kan överklagas till domstol.

Rekommendationer

Svenska Kanotförbundet rekommenderar sina föreningar att minst göra följande:

- Att upprätta säkerhetsplaner och kontinuerlig riskanalys i samband med pågående verksamhet.
- Att upprätta en krisplan.
- Att ha kunniga ledare, och vid behov vidareutbilda dem.
- Att se till att klubbens utrustning är funktionsduglig och säker.
- Att använda lämplig säkerhetsutrustning för sammanhanget.
- Att ha ett system för incidentrapportering och uppföljning.

Säkerhetsplan

Tanken med en säkerhetsplan är att göra det enkelt för föreningen att överblicka potentiella risker och veta vad som ska göras när olyckan är framme. Ett exempel är att i förväg ta reda på adressen eller positionen där paddlingen pågår för att kunna dirigera en ambulans rätt. Säkerhetsplanen kan självklart användas även om verksamheten inte omfattas av PSL.

Säkerhetsplanen ska innehålla en beskrivning av det som görs för att skapa en säker och uppskattad verksamhet. Det innebär att visa på hur man främjar säker paddling, förebygger olyckor och hur man vill hantera olyckor.

Målsättningen är att varje förening ska ha en uppdaterad säkerhetsplan.

Denna handledning är ett stöd för att underlätta arbetet, det är inget facit. Ytterligare information finns i Konsumentverkets "Vägledning till Systematiskt säkerhetsarbete för konsumenttjänster".

Att skriva säkerhetsplanen

Säkerhetsplanen kan utformas på olika sätt utifrån kanotföreningens egna förutsättningar och tankar. Säkerhetsplanen ska innehålla en beskrivning av det som görs för att skapa en säker och uppskattad verksamhet. Det innebär att visa på sådant som främjar säker paddling, förebygger olyckor och hur man vill hantera olyckor.

Verksamhetsbeskrivning:

- Vilken verksamhet föreningen har.
- Hur den är organiserad.

Vilka som utför verksamheten, det vill säga en lista på ledare och eventuella anställda. Här skall också gärna framgå ledarnas kompetens i relation till föreningens verksamhet:

- Paddlingskunskaper, både formella (vilka kurser de till exempel gått), och erfarenhet.
- Säkerhetskunskaper, både formella (vilka kurser de till exempel gått), och erfarenhet.
- Övrigt som anses relevant.

Beskriv även hur ni introducerar nya ledare, och hur ni arbetar med att vidareutbilda de ni har:

- Beskriv och lista föreningens utrustning, som kanoter och flytvästar, hur och när det kontrolleras att de är i användbart skick, och hur de underhålls. Dessa kontroller skall också dokumenteras. Glöm inte rutiner för att kontrollera första hjälpen utrustning och brandsläckare.
- Beskriv vem som kan delta i aktiviteterna, hur ni informerar dem, speciellt om säkerhetsaspekter hos aktiviteten, och hur ni dokumenterar vem de är, inklusive kontaktinfo till anhöriga (ICE-nummer). Deltagarlistorna i sig behöver inte vara en del av säkerhetsplanen, beskriv hur dessa listor kommer att upprättas och var de förvaras under aktiviteten.
- Hur ni hanterar och genomför riskanalyser, samt var dessa förvaras. Dessa görs lämpligen för respektive verksamhet, och kan också göras på flera nivåer. Till exempel en för verksamhet i klubbhuset, en för träning i vattnet utanför, en för tävlingar längre bort som inkluderar transporten. Exempel på att göra riskanalys i flera nivåer är att göra en generell för klubbens längre turer, och sedan göra individuella riskanalyser för varje unik tur, som då tar hänsyn till de specifika förhållanden som gäller för den.
- Rutiner för incidentrapportering, hur dessa görs och hur de sedan följs upp.
- En nöd- och räddningsplan. Denna beskriver vad man gör om det inträffar en olycka, hur man evakuerar deltagare, och vem man meddelar.
- En krisplan för föreningen. Se separat mall för detta.

Mall för Säkerhetsplan

Som separat dokument finns en mall för en säkerhetsplan för en kanotförening. Denna bygger på Konsumentverkets förlaga.

Försäkringar

Uppdaterad information på <https://kanot.com/forening/trygg-idrott/forsakringar>

Referensmateriel

Svenska Kanotförbundets "Säkerhetshandledning för kanotföreningar" kan vara bra att ha och kan till exempel finnas i en säkerhetspärm på klubben.

Konsumentverkets "[Vägledning till systematiskt säkerhetsarbete för konsumenttjänster](#)"

Konsumentverkets "[Vägledning för att erbjuda säkra tjänster till konsument](#)"